

Overzicht trends en ontwikkelingen:

Een outside-in analyse van de belangrijkste bewegingen in het sociaal domein

Demografie

Relevante trends & ontwikkelingen

GROEN EN GRIJS: minder jongeren en meer senioren

De Nederlandse bevolking verandert van samenstelling, het aantal ouderen neemt sterk toe en het aantal jongeren daalt. Hierdoor stijgt de gemiddelde leeftijd van de bevolking en neemt de demografische druk toe (wat betekent dat het aantal personen jonger dan 20 jaar en ouder dan 65 jaar stijgt ten opzichte van het werkende deel van de bevolking). Daarbij komt wel een toename aan gezonde/vitale ouderen, door verbeterde leefomstandigheden en gezondheidszorg. Rond 2020 zal een historische omslag plaatsvinden en zal het aantal ouderen (>65) groter zijn dan het aantal jongeren (<20) in Nederland.

CULTUREEL DIVERS: nieuwe burgers uit diverse landen

De Nederlandse samenleving laat een toename in culturele diversiteit zien. De trend van de afgelopen vijftig jaar zet door waarbij meer mensen immigreren dan emigreren. Door verandering in herkomst van immigranten over de jaren heen stijgt daarbij de diversiteit van de allochtone bevolking.

KLEINERE HUISHOUDENS: meer alleenstaanden en nieuwe woonvormen

De samenstelling van huishoudens is de afgelopen jaren meer divers geworden en er is een afname van de gemiddelde huishoudensgrootte. Het aantal eenpersoonshuishoudens neemt sterk toe en het aantal (thuiswonende) kinderen neemt af. Ook ontstaan er allerlei nieuwe woonvormen en huishoudenssamenstellingen.

TWEEDELING LEEFSTIJLEN: toename verschil in leefstijl en gezondheid

In Nederland bestaan grote verschillen in leefstijl en gezondheidsontwikkeling gerelateerd aan sociaal-economische status (SES). Er is een tweedeling zichtbaar waarbij mensen uit de lagere inkomensklasse zich vaak minder gezond voelen, vaker langdurige beperkingen hebben en vaker één of meer chronische aandoeningen hebben. Naarmate het verschil tussen rijk & arm toeneemt, zal ook het verschil in leefstijl en daarmee de verwachting van het aantal levensjaren in goede gezondheid toenemen.

REGIONALISERING: groei en krimp in stad en land

De wereldwijde trek naar de stad is ook in Nederland duidelijk zichtbaar. De verschillen tussen regio's in Nederland nemen steeds sterker toe, er ontstaan groei en krimpregio's. Oorzaken hiervoor zijn onder andere bevolkingsgroei, economische omstandigheden, lokale arbeidsmarkt, lokale huizenmarkt en veranderingen in het leefpatroon van de bevolking.

Economie

Relevante trends & ontwikkelingen

VERANDERENDE ARBEIDSMARKT: minder vacatures en meer flexibel werken

De Nederlandse arbeidsmarkt is de laatste jaren sterk aan het veranderen richting een flexibele arbeidsmarkt met een stijgende werkloosheid en een toenemende instroom van arbeidsmigranten uit Midden- en Oost Europa. Daarbij worden sommige banen overbodig door technologische ontwikkeling of worden andere vaardigheden gevraagd. In de zorgsector wordt verwacht dat op lange termijn een personeelstekort gaat ontstaan.

MINDER RIJK: afname inkomen en vermogen

Het aantal huishoudens in Nederland dat in armoede leeft, neemt sinds 2010 weer toe. De kans op armoede is het hoogst bij eenoudergezinnen, alleenstaanden tot 65+, lager opgeleide hoofdkostwinners, niet-westerse huishoudens en bijstandontvangers. Voor het eerst sinds jaren is er ook een toenemende tweedeling in inkomen zichtbaar, echter de tweedeling in vermogen in Nederland is scheef en neemt als gevolg van de crisis sterker toe. Zo bezit de rijkste 1 procent van ons land bijna een kwart van het totale vermogen.

GLOBALISERING: meer invloed van buitenaf

Globalisering is een proces dat zowel economische, technologische, institutionele en sociale ontwikkelingen omvat. Door de toenemende digitalisering, verbeterde infrastructuur en ontwikkelingen op het gebied van vervoer, zowel binnen als buiten Europa, neemt de internationale handel toe. Dit gebeurt in de vorm van import, export en transit (doorvoer) in allerlei verschillende producten. Doordat alle nationale economieën op deze wijze steeds meer met elkaar verweven zijn, is de economische groei en handelssituatie in Nederland in toenemende mate afhankelijk van economische situaties in het buitenland. Veel internationale bedrijven zijn 'footloose' en zij verhuizen indien het vestigingsklimaat elders beter is, waardoor met hun vertrek ook de arbeidsplaatsen vertrekken. Tevens neemt door het openstellen van grenzen het verkeer van personen en de arbeidsmigratie toe.

Sociaal Maatschappelijk

Relevante trends & ontwikkelingen

LANGER THUIS: zorg dichtbij en integraal

Zorg en ondersteuning zal vaker dichtbij of aan huis verleend worden. Door de toenemende levensverwachting, innovatie in de zorg en de vergrijzing verandert de zorgvraag en neemt de zorgvraag toe. Door andere wensen t.a.v. levenskwaliteit en keuzevrijheid willen veel mensen hun leven ook op hogere leeftijd graag voortzetten, zoals zij gewend zijn. Ook extramuralisering van zorg en financiële scheiding van wonen & zorg beïnvloeden de locatie waar mensen zorg ontvangen. Ouderen blijven langer thuis wonen i.p.v. naar een verpleeghuis/ bejaardenhuis te gaan, waardoor juist ook de zwaardere zorg aan huis stijgt.

VOORKOMEN: van curatief naar preventief

Zowel in jeugdzorg als in de langdurige zorg is er een toegenomen aandacht voor vroegtijdige signalering van risicovolle situaties, en tijdige interventie ter voorkoming van zwaardere ondersteuning en zorg. De trend laat een beweging zien van een focus op bestrijding van ziekte en intensieve ondersteuning naar een focus op behoud van gezondheid en eigen kracht door aanpassing van leefstijl en preventie. Bij preventief beleid is het van belang verschillen in leefstijl tussen hoge en lage SES te onderkennen.

OP MAAT: ieder mens is uniek

Ieder mens is uniek en er is dan ook een beweging zichtbaar van afhankelijkheid van een standaard aanbod van voorzieningen naar een persoonlijke invulling van wonen, welzijn, onderwijs en zorg. Deze persoonlijke invulling vraagt om flexibilisering van het aanbod, andere vormen van interactie met burgers en een ander competentieprofiel van ambtenaren.

CONNECTIVITEIT: meer verbonden en meer transparantie

Door een toename in internetgebruik en social media wordt steeds meer informatie transparant en worden burgers steeds mondiger. Dit leidt er toe dat politiek steeds interactiever wordt en er meer controle op besluitvorming plaatsvindt. Factchecking is inmiddels gewoon geworden tijdens verkiezingsdebatten. En mediahypes kunnen de politieke agenda beïnvloeden. Ook burgers weten elkaar makkelijker te vinden in online platforms en nieuwe communities. Deze online communities lijken ook de of line contacten in buurten te versterken.

Politiek

Relevante trends & ontwikkelingen

DOE HET ZELF: minder overheid, meer burger

De relatie tussen de burger en de overheid verandert, waarbij de burgers steeds meer initiatief nemen. Hierbij neemt de overheid steeds meer een faciliterende positie in. Vanuit een versobering van collectieve voorzieningen wordt ook vanuit de politiek meer beroep gedaan op de eigen kracht van burgers om meer ondersteuning binnen het eigen netwerk (familie, buurt en mantelzorgers) te zoeken.

REGIONALE NETWERKEN: meer samenwerken in regio's

De noodzaak voor gemeenten om regionaal samen te gaan werken neemt toe door een toenemende mate van decentralisatie van taken. Dit betreft zowel de samenwerking met andere gemeenten als de lokale integrale samenwerking in gemeenten zelf met bijv. zorginstellingen maar ook de samenwerking met burgers en burgerinitiatieven.

VERSNIPPERING: meer diversiteit in politiek landschap

Het aantal (lokale) partijen waarop gestemd kan worden en het aantal (lokale) partijen dat zitting heeft in de colleges en gemeenteraad neemt landelijk toe. De versnippering van het politiek landschap is op nationaal, provinciaal en lokaal niveau zichtbaar. Dit brengt een diversiteit aan standpunten en belangen met zich mee.

HAND OP DE KNIP: minder inkomsten en hogere uitgaven

Als gevolg van de lage economische groei dalen de overheidsinkomsten en stijgen de overheidsuitgaven. Door hogere werkloosheid en lagere economische groei dalen o.a. de inkomsten uit belastingen en de premie volksverzekeringen. Daarbij leggen de vergrijzing en de daarmee gepaard gaande stijging van de zorgkosten en het toenemende beroep op de collectieve voorzieningen een extra druk op de uitgaven. Om het begrotingstekort (EMU-schuld) te beperken zal de overheid moeten bezuinigen, daar zijn Rijksoverheid en decentrale overheden gezamenlijk verantwoordelijk voor.

POLITIEKE VERSCHUIVINGEN: verschuiving verantwoordelijkheden in politiek landschap

De verhoudingen tussen lokale, landelijke en Europese politiek veranderen. Gemeenten krijgen meer taken vanuit het Rijk die zij op lokaal niveau moeten uitvoeren en vormgeven. Tegelijkertijd zien we een verschuiving van zeggenschap van nationaal naar Europees niveau.

Technologie & Ecologie

Relevante trends & ontwikkelingen

SMART LIVING: toename technologie thuis

Door gebruik te maken van technisch ondersteunende voorzieningen in huis, kan voor ouderen en hulpbehoevenden de mogelijkheid worden gecreëerd om langer zelfstandig en veilig te kunnen wonen. Met behulp van sensoren, omgevingsbesturing en hierop aangesloten mechanica kunnen mobiliteits- en levensstijlbeperkingen worden ondersteund en kan snel worden ingegrepen bij onveilige situaties. Zorgprofessionals en mantelzorgers kunnen via technologie ook op afstand contact houden en een patiënt in de gaten houden.

DIGITALE BURGER: digitalisering dienstverlening en meer persoonlijk data verkeer

Steeds meer overheidsdiensten zijn digitaal bereikbaar. De overheid heeft als doelstelling dat in 2017 de burger al zijn zaken met de overheid digitaal kan regelen. Daarbij krijgen, mede door de decentralisaties, meerdere (zorg)partijen toegang tot digitale persoonlijke gegevens van burgers. De uitwisseling van persoonlijk dataverkeer neemt toe, waardoor het borgen van de veiligheid en privacy steeds belangrijker wordt. Ook krijgt de overheid op deze manier steeds meer data tot zijn beschikking, waarbij Big Data analyses nieuwe inzichten in patronen van groepen burgers kunnen geven.

GROEN EN DUURZAAM: verduurzaming leefomgeving

Er is een toenemend bewustzijn op het gebied van duurzaamheid en aandacht voor de kwaliteit van de leefomgeving. Een prettige groene, veilige en leefbare woonomgeving ondersteunt betrokkenheid en sociale cohesie in de buurt. Wanneer de leefomgeving een prettige verblijfplaats is, stimuleert dit spontane ontmoetingen tussen buurtbewoners die noodzakelijk zijn om sociale cohesie te creëren. Ook ondersteunt het de zelfredzaamheid van ouderen wanneer zij zich veilig voelen op straat en in hun buurt. Lokale burgerinitiatieven op het gebied van duurzaamheid blijken regelmatig een goede basis om ook andere zaken, zoals bijvoorbeeld zorg met elkaar te organiseren.

De trends en ontwikkelingen in detail:

Een inzicht in de drijvende factoren en mogelijke effecten van de verschillende trends

Groen en Grijs:

Minder jongeren en meer senioren

= Definitie

De Nederlandse bevolking verandert van samenstelling, het aantal ouderen neemt sterk toe (vergrijzing) en het aantal jongeren daalt (ontgroening). Hierdoor stijgt de gemiddelde leeftijd van de bevolking en neemt de grijze druk toe (wat betekent dat het aantal personen ouder dan 65 jaar stijgt ten opzichte van het werkende deel van de bevolking). Daarbij komt wel een toename aan gezonde/vitale ouderen, door verbeterde leefomstandigheden en gezondheidszorg.

+ Versterkend

Veranderende tijdsgeest | Meer singles | Minder kinderen | 'Baby-boom' generatie wordt 65+ | Hogere levensverwachting | Minder fysiek werk | Verbeterende gezondheidszorg | Medische technologie | Verbeterde welvaart | Veranderde/gezondere leefstijl.

- Verzwakkend

Afname babysterfte | Emigratie van ouderen

* Toelichting

- Naar verwachting zal het aantal geboorten de komende jaren afnemen. Dit is mede het gevolg van het teruglopend aantal vrouwen in de vruchtbare levensfase.
- Het aandeel 80-plussers neemt sterk toe.
- De CBS prognose geeft aan dat komende jaren zowel het werkende deel van de bevolking (tussen 20 en 65 jaar) als de jeugd (0 tot 20 jaar) zal krimpen. De ouderen van de bevolking (65+) zullen echter gestaag groeien tot ongeveer 2035. Rond 2020 zal een historische omslag plaatsvinden en zal het aantal ouderen (>65) groter zijn dan het aantal jongeren (<20) in Nederland.

? Impact

- Diversiteit aan woon- zorgbehoeften voor ouderen zal toenemen en de vraag om woon-zorg diensten zal toenemen, waardoor nieuwe vormen van zorg en sociaal contact ontstaan. Daarnaast zullen er meer alleenstaande ouderen zijn en zal de vraag naar 1- en 2-persoonswoningen voor ouderen toenemen.
- Grotere druk op WMO en AWBZ, vooral gemeenten in de krimpregio's hebben hoge vergrijzing en daarmee toenemende vraag aan voorzieningen. Dit zijn vaak al regio's waar het economisch minder goed gaat en gemeenten onder financiële druk staan.
- Meer behoefte aan woningen die toegankelijk zijn voor ouderen en meer comfort en service bieden.
- Toename pensioenemigratie, maar nog steeds zeer beperkt.

Cultureel divers:

Nieuwe burgers uit diverse landen

= Definitie

De Nederlandse samenleving laat een toename in culture diversiteit zien. De trend van de afgelopen vijftig jaar zet door waarbij meer mensen immigreren dan emigreren. Door verandering in herkomst van immigranten over de jaren heen stijgt daarbij de diversiteit van de allochtone bevolking.

+ Versterkend

Economische groei in Nederland | Vraag naar arbeid die niet door Nederlandse bevolking vervuld kan/wil worden | Verslechterde omstandigheden (economisch, politiek, oorlog) in andere landen in de wereld | Goede opvang van immigranten in Nederland

- Verzwakkend

Afnemende economische groei in Nederland | Economische groei/welvaart in landen waar veel immigranten vandaan komen (Marokko, Turkije, Polen, Indonesië, etc.) | Anti-multiculturele sentimenten in de Nederlandse samenleving | Politiek beleid (in de vorm van restricties of extra eisen) kan immigratie ontmoedigen

* Toelichting

- Sinds 2006 is arbeid het belangrijkste motief voor immigranten om naar Nederland te komen.
- De herkomst van immigranten is door de jaren heen sterk veranderd. De laatste jaren komt een aanzienlijk deel van de immigranten uit één van de Oost-Europese landen.
- Van de klassieke immigratielanden (Turkije, Marokko, Suriname en de voormalige Nederlandse Antillen) stonden in 2011 alleen Turkije en de Antillen nog in de top-10 van geboortelanden van immigranten in Nederland. Sinds 2005 neemt vooral het aantal Europese immigranten toe.

? Impact

- Verandering van normen, waarden en omgangsvormen.
- Begrip voor culturele verschillen.
- Communicatie gericht op multiculturele groepen.
- Faciliteren toegankelijkheid dienstverlening voor culturele diverse groepen (o.a. zorg, onderwijs); toenemende groep maakt in toenemende mate aanspraak op voorzieningen.
- Veranderende vraag naar woningen door diversiteit.

Kleinere huishoudens:

meer alleenstaanden en nieuwe woonvormen

= Definitie

De samenstelling van huishoudens is de afgelopen jaren meer divers geworden en er is een afname van de gemiddelde huishoudensgrootte. Het aantal eenpersoonshuishoudens neemt (relatief) sterk toe en het aantal (thuiswonende) kinderen neemt (relatief) sterk af. Hierdoor neemt de gemiddelde huishoudensgrootte af.

+ Versterkend

Vergrijzing & ontgroening | Veranderende tijdgeest | Meer echtscheidingen | Meer singles

- Verzwakkend

Verplaatsing naar institutionele huishoudens (bewoners van verzorgings- en verpleeghuizen) | Toenemende solidariteit/ sociale cohesie | Economische omstandigheden die dwingen tot meer gemeenschappelijke woonvormen (ouders in huis nemen, community-woonvormen)

* Toelichting

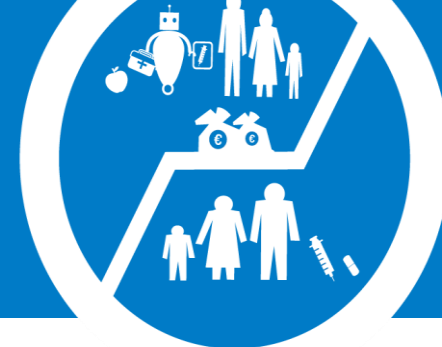
- Naast de (afnemende) bevolkingsgroei zorgt een veranderende huishoudensamenstelling voor een stijgend aantal huishoudens in Nederland.
- Sterke stijging aantal huishoudens, 50 duizend per jaar.
- Sterke daling gemiddelde omvang huishouden. Behalve vergrijzing, is 'ontgroening' hiervan een belangrijke oorzaak. Verwacht wordt dat de daling van gezinsleden blijft doorzetten tot 2,08 personen per huishouden in 2030.
- Sterke stijging eenpersoonshuishoudens. Belangrijkste oorzaak is vergrijzing. Daarnaast zorgt een nieuwe tijdgeest voor ander gedrag in relaties waardoor er meer alleenstaanden zijn van jonge en middelbare leeftijd. Jongere woont eerst alleen voor te gaan samenwonen. Meer relaties eindigen in een scheiding.
- Meer paren zonder thuiswonende kinderen.
- De meerderheid van de bevolking woont toch nog in een huishouden met kinderen, hetzij als ouder, hetzij als kind.

? Impact

- Toenemende zorgvraag door afnemend aantal mantelzorgers per huishouden.
- Bij echtscheidingen gemiddeld lager inkomen per huishouden, waardoor meer behoefte aan financiële ondersteuning.
- Meer behoefte aan woningen in het algemeen, en woningen die onderdak bieden aan minder bewoners per woning of woningen die geschikt zijn voor diverse samenstellingen in het bijzonder. Meer behoefte aan woningen met zorgvoorzieningen.

Tweedeling leefstijlen:

toename verschil in leefstijl en gezondheid

= Definitie

In Nederland bestaan grote verschillen in leefstijl en gezondheidsontwikkeling gerelateerd aan sociaal-economische status (SES). Er is een tweedeling zichtbaar waarbij mensen uit de lagere inkomensklasse zich vaak minder gezond voelen, vaker langdurige beperkingen hebben en vaker één of meer chronische aandoeningen hebben¹. Naarmate het verschil tussen rijk & arm toeneemt, zal ook het verschil in leefstijl, en daarmee de verwachting van het aantal levensjaren in goede gezondheid, toenemen.

+ Versterkend

Slechte economische situatie | Afname toegankelijkheid opleidingsniveau | Afnemende verzorgingsstaat

- Verzwakkend

Economische groei | Overheidsstimulerende wet- en regelgeving om studeren mogelijk te maken | Toenemende verzorgingsstaat

* Toelichting

- Mensen met een lage sociaal economische status hebben een minder goede levensverwachting door een ongezondere leefstijl.
- Mannen in de laagste inkomensklasse leven gemiddeld ruim 7 jaar korter dan mannen in hoogste inkomensklasse. Voor vrouwen is dit verschil iets kleiner.
- Mensen met risicovolle schulden hebben een ongezondere leefstijl, meer psychosociale klachten en een slechtere gezondheid dan mensen zonder risicovolle schulden.
- Niet-westerse alloctonen zijn gemiddeld lager opgeleid dan autoctonen.
- Het opleidingsniveau in Nederland stijgt, maar wordt tevens geremd door diverse factoren.
- De huidige politiek laat een verschuiving zien van een 'betuttelingskabinet' naar een kabinet die de verantwoordelijkheid van leefstijl en gezondheid bij de burger zelf legt.

? Impact

- Mate van impact afhankelijk van regio, in regio's met veel lage SES grotere druk op zorgvraag.
- Ontstaan van concentratie van ongezonde leefstijlen in sommige wijken.
- Toename zorggebruik bij mensen met ongezonde leefstijl.
- Gemeenten zetten actief in op gezondheidsbeleid, de burger is echter deels zelf verantwoordelijk voor leefstijl en gezondheid.

Regionalisering:

groei en krimp in stad en land

= Definitie

Regionalisering is enerzijds verstedelijking en de geleidelijke uitbreiding van intensief bewoonde gebieden, als gevolg van onder andere bevolkingsgroei, economische omstandigheden en veranderingen in het leefpatroon van de bevolking. En anderzijds krimp en leegloop in de randen van Nederland.

+ Versterkend

Vestiging grote ondernemingen in grote steden en langs de snelwegen | Toename van werkgelegenheid en voorzieningen in stedelijke gebieden (i.c.m. afname van werkgelegenheid en voorzieningen in krimpgebieden) | Nieuwbouw en hoogbouw om toestroom aan inwoners te huisvesten.

- Verzwakkend

Flexibilisering van de arbeidsmarkt, het Nieuwe Werken en ICT ontwikkelingen die het mogelijk maken om thuis te werken | Verbeterende infrastructuur zoals verbreding van snelwegen en bereikbaarheid van stedelijke gebieden | Wens/behoefte om rustig te wonen zorgt voor een trek naar het platteland en kleinere, minder massale steden | Beperkte woongelegenheden en hoge huur- en kooprijzen in grote steden en verloedering van grote steden | Toename eigen woningbezit in combinatie met dalende huurprijzen in krimpgebieden.

* Toelichting

- De demografische en economische verschillen tussen regio's nemen steeds sterker toe. Door dalende economische activiteit in bepaalde regio's in het land (Limburg, Zeeland, Groningen en het oosten van het land) trekken de bewoners, met name hoog opgeleiden, weg uit deze regio om elders werk te zoeken.
- De regio waar meer economische activiteit is heeft een stijgend inwonersaantal wat de regio weer aantrekkelijker maakt om in te investeren en de plaatselijke economie stimuleert.
- Bovendien leidt meer economische activiteit tot meer voorzieningen in de regio, wat vervolgens weer meer inwoners trekt. Regio Randstad is sterk groeiende.
- In krimpgebieden ontstaat er een negatieve spiraal waardoor de leefbaarheid en economische groei in toenemende mate onder druk komt te staan.

? Impact

- Grotere verschillen in grootte & complexiteit zorgvraag per gemeente.
- De Randstad, waar het economisch beter gaat, loopt door de leeftijdsopbouw van de inwoners en het lagere schuldniveau van gemeenten minder risico bij de overheveling van taken.
- Stedelijke gebieden zullen met name werkgelegenheid en arbeidskrachten aantrekken.
- Op het platteland zal door krimp & ontgroening de vergrijzing extra groot zijn, vooral het aantal oudere senioren zal daar in verhouding hoog zijn.
- Regionalisering zorgt voor verdere heterogeniteit op de woningmarkt en dus verschillen in woningvoorraden.

Veranderende arbeidsmarkt:

minder vacatures en meer flexibel werken

= Definitie

De Nederlandse arbeidsmarkt is de laatste jaren sterk aan het veranderen richting een flexibele arbeidsmarkt met een stijgende werkloosheid en een toenemende instroom van arbeidsmigranten uit Midden- en Oost Europa. Daarbij worden sommige banen overbodig door technologische ontwikkeling of worden andere vaardigheden gevraagd.

+ Versterkend

Economische krimp | Toename aantal toetreders arbeidsmarkt | Verhoging AOW- leeftijd | Afname consumptie | Mismatch vraag en aanbod | Uitbreiding Europese unie | Slechte situatie andere Europese landen | Mensen trekken zich terug van de arbeidsmarkt.

- Verzwakkend

Besluit jongeren om door te studeren | Economische groei | Toename wereldhandel | Toename consumentenvertrouwen | Behoeftte aan zekerheid | Politiek beleid.

* Toelichting

- Afgelopen jaren is een groei van het aantal werklozen en een banenkrimp zichtbaar in Nederland. Laagopgeleiden blijken vaker werkeloos dan hoogopgeleiden. Daarnaast zijn (niet-westerse) allochtonen vaker werkeloos dan autochtonen.
- Naast een stijgende werkloosheid is een aanzienlijke stijging in het aantal ZZP'ers, uitzendkrachten, arbeidskrachten met flexibele of tijdelijke contracten en parttime werkers zichtbaar. Door deze toename is sprake van meer flexibiliteit op de arbeidsmarkt.
- Tenslotte heeft Nederland te maken met een toenemende instroom van arbeidsmigranten uit Midden- en Oost Europa.
- Ook zal door technologie ontwikkeling veel banen vervangen worden of veranderen.

? Impact

- Door het toenemend aantal werklozen is er een toename van uitkeringsvolumes voor gemeenten.
- Door toenemende flexibilisering van arbeid is het inkomen van burgers meer volatiel, waardoor er meer behoefte is aan onregelmatige ondersteuning.
- Steeds meer mensen komen in de financiële problemen en kunnen hun hypotheek/ zorgverzekering/ energielasten niet meer betalen; hierdoor is ook een toename van mensen in schuldhulpverlening zichtbaar.
- De vraag naar meer tijdelijke huisvesting, huur of sociale huur neemt toe.
- Een verhoging van de gemiddelde leeftijd van de werkzame beroepsbevolking, leidt tot lagere baanmobiliteit.

Minder rijk:

afname inkomen en vermogen

= Definitie

Het aantal huishoudens in Nederland dat in armoede leeft neemt sinds 2010 weer toe (de verwachting is echter dat deze trend in 2014 iets zal afnemen).

+ Versterkend

Een aanhoudende economische crisis met krimp als gevolg zorgt voor een afname van de werkgelegenheid en toename van de armoede | Afnemende collectiviteitszin en het sturen op eigen verantwoordelijkheid (ieder voor zicht) leiden tot meer armoede bij de doelgroepen met minder mogelijkheden.

- Verzwakkend

Economische groei zorgt voor meer werkgelegenheid en stijgende lonen waardoor het aantal huishoudens daalt met een (langdurig) laag of geen inkomen | Een toenemend sociaal bewustzijn om de huishoudens die het moeilijk hebben te ondersteunen | Een toenemende mate van nivellering.

* Toelichting

- Het aantal huishoudens in Nederland dat in armoede verkeert is aan het stijgen. Ook is het aantal mensen dat afhankelijk is van een uitkering gestegen. Huishoudens met lage inkomens laten daarnaast een toename zien in financiële problemen.
- De kans op armoede is het hoogst bij eenoudergezinnen, alleenstaanden tot 65 jaar, niet-westerse huishoudens en bijstandontvangers.
- Minderjarigen lopen daarnaast meer risico op armoede van volwassenen. Ongeveer 1 op de 3 armen is minderjarig.
- De mate waarin armoede voorkomt verschilt per gemeente. Armoede concentreert zich voornamelijk tot de grote steden.

? Impact

- Toename aantal uitkeringsaanvragen
- Sociale onrust en gettovorming
- Steeds grotere groep kan op minder overheidssteun rekenen
- Toename vraag naar daklozenopvang
- Toename criminaliteit
- Eigen bijdrage zorg niet meer kunnen betalen
- Toename zorggebruik
- Toenemend beroep op de gemeente
- Schuldhulpverlening
- Beroep op sociale voorzieningen

Langer thuis:

zorg dichtbij en integraal

= Definitie

Zorg en ondersteuning zal vaker dichtbij of aan huis verleend worden. Door de toenemende levensverwachting, innovatie in de zorg en de vergrijzing verandert de aard van de zorgvraag. Door andere wensen t.a.v. levenskwaliteit en keuzevrijheid willen veel mensen hun leven ook op hogere leeftijd graag voortzetten zoals zij gewend zijn en thuis blijven wonen.

Het volume van de zorgvraag stijgt en dit heeft bij ongewijzigd beleid een kostenstijging tot gevolg. Om besparingen te realiseren worden wonen en zorg financieel gescheiden en worden lichte Zorg Zwaarte Pakketten (ZZP) geëxtramuraliseerd, wat inhoudt dat mensen zoveel mogelijk thuis behandeld worden.

+ Versterkend

Wensen van ouderen | "Participatie en eigen kracht beleid": mensen stimuleren te handelen vanuit hun eigen kracht (empowerment), onder meer door hun sociaal netwerk te benutten | Integrale aanpak wijkteams | Technologische ontwikkelingen: domotica, monitoring op afstand voor ondersteuning (mantel)zorg, e-dossiers.

- Verzwakkend

Beperkte beschikbaarheid levensloopbestendige woningen | Groepswonen, woonvormen voor ouderen die aantoonbaar tot een hoger welbevinden leiden | Risico op vereenzaming en sociaal isolement

* Toelichting

- De forse toename van het aantal ouderen over de hele linie in Nederland, betekent een fundamenteel andere woonvraag: het betreft in de steden daarbij veelal lagere inkomensgroepen, die een beperkte draagkracht hebben maar een toenemende zorgbehoefte.
- De vergrijzing vraagt in combinatie met de verbeterde gezondheid om andere woonvormen voor de oudere mens.
- Door casemanagers en wijkteams kan er vanuit een integrale aanpak gewerkt worden. De integrale manier van werken is van essentieel belang om extra kwaliteit te leveren tegen minder kosten.
- Er wordt in toenemende mate een beroep gedaan op de eigen kracht en het eigen netwerk. De inzet van het sociaal systeem en het versterken van de eigen kracht kan mensen minder afhankelijk maken van het formele zorgsysteem

? Impact

- De aanspraak op intramurale en extramurale zorg verandert en verantwoordelijkheden voor het aanbod van zorg, wonen en begeleiding verschuiven.
- De vraag naar verblijf in een verpleeg- of verzorgingshuis zal tot 2030 groeien met 40%, de vraag naar thuiszorg met 32%.
- Het aantal intramurale plekken, met name in de verzorgingshuizen, zal naar schatting met 40% afnemen in de komende decennia.
- Het feitelijk gebruik van verpleeg- en verzorgingshuiscare is lager dan de vraag, omdat veel ouderen ervoor kiezen om langer zelfstandig te blijven wonen met hulp van thuiszorg.

Voorkomen:

van curatief naar preventief

= Definitie

Zowel in jeugdzorg als in de langdurige zorg is er een toegenomen aandacht voor vroegtijdige signalering van risicovolle situaties, en tijdige interventie ter voorkoming van zwaardere ondersteuning en zorg. De trend laat een beweging zien van een focus op bestrijding van ziekte en intensieve ondersteuning naar een focus op behoud van gezondheid en eigen kracht door aanpassing van leefstijl en preventie. Bij preventief beleid is het van belang verschillen in leefstijl tussen hoge en lage sociaal economische status (SES) te onderkennen.

+ Versterkend

Toegenomen kennis over de relatie tussen leefstijl en gezondheid | Bezuinigingen overheid, versobering van uitgaven dwingen tot creatieve oplossingen | Hoger opleidingsniveau, gezondere leefstijl.

- Verzwakkend

Investering gaat voor de baat uit: effecten worden pas op een lange termijn zichtbaar.

* Toelichting

- Er is steeds meer bekend over de relatie tussen leefstijl en gezondheid. Drijvende factoren hierin zijn wetenschap, educatie, de toegenomen welvaart, technologische vooruitgang. Deze factoren stellen ons in staat leefstijl te beïnvloeden.
- Preventie kan een kostenbesparing op de (lange) termijn tot gevolg hebben. Mede daarom neemt de aandacht voor vroegtijdige signalering toe. Tijdige interventie voorkomt afhankelijkheid van zwaardere voorzieningen.
- Preventie betreft slechts een klein deel van de uitgaven aan de Nederlandse gezondheidszorg. In 2011 betrof het zo'n 3,0 miljard euro, waarvan 2,5 miljard voor ziekte preventie (vaccinatie, screening) en een 0,5 miljard aan leefstijl preventie.
- Leefstijl hangt samen met de Sociaal Economische Status. Mensen met een laag inkomen hebben een grotere kans om vroegtijdig te overlijden, om opgenomen te worden in een instelling en om functionele beperkingen te krijgen, dan ouderen met een hoge SES.

? Impact

- Gemeenten kunnen een deel van hun budget aanwenden voor preventie.
- Aandacht voor diversiteit in preventiebeleid is belangrijk omdat er grote verschillen zijn tussen de hoge en lage SES groepen.
- Meer aandacht voor laagdrempelige voorzieningen die vroegtijdige signalen kunnen herkennen (huisarts, school, Centrum Jeugd en Gezin).
- De eigen verantwoordelijkheid van de burger wordt groter.

Op maat:

ieder mens is uniek

= Definitie

Er is een beweging zichtbaar van afhankelijkheid van een standaard aanbod voorzieningen naar een persoonlijke invulling van wonen, welzijn, onderwijs en zorg. Deze persoonlijke invulling vraagt om flexibilisering van het aanbod, andere vormen van interactie met burgers en een ander competentieprofiel van ambtenaren.

+ Versterkend

Individualisering/mondigheid burgers | Beschikbaarheid kennis | Toename ondersteuningsmogelijkheden | Verbreding van het begrip gezondheid naar sociaal en spiritueel welbevinden | Toenemende diversiteit in leefstijlen en culturele variatie | Ouder worden van generaties die een andere levensstandaard gewend zijn

- Verzwakkend

Bezuinigingen en versoering overheidsfinanciën

* Toelichting

- Ieder mens is uniek en ieder zorgtraject dient afgestemd te worden op de specifieke behoeften. De verwachtingen ten aanzien van dienstverlening nemen toen als gevolg van de 'healthliteracy' (kennisniveau).
- In ouderenzorg zien we een verbreding van het begrip gezondheid van een zuiver medische definitie naar een holistische definitie. Dit betekent dat naast de fysieke en psychisch welbevinden ook sociaal en spirituele componenten worden onderkend.
- De maatschappij is transparanter geworden en de mogelijkheden tot het voeren van regie over het leven, zelf of door familie, zijn de afgelopen decennia sterk toegenomen.
- Daarbij is de versnippering van zorg en ondersteuning niet langer geaccepteerd. Na een lange periode van specialisatie en diversificatie zien we casemanagers, zorgregisseurs en multidisciplinaire (wijk)teams een integrale aanpak voorstaan.

? Impact

- Maatwerk differentiatie in het aanbod van voorzieningen, zowel in zorg, welzijn als wonen. Maatwerk is de norm en geen uitzondering meer.
- De vraag naar intramurale en extramurale zorg verandert.
- De inzet op het maximaliseren van de eigen kracht van burgers verandert het aanbod van een loket met voorzieningen naar een aanpak op maat (wijkteams en sociale- of zorgteams zijn een eerste uitwerking van deze filosofie)
- Deze transformatie stelt nieuwe eisen aan de ambtenaren werkzaam voor gemeente.

Connectiviteit:

meer verbonden en meer transparantie

= Definitie

Door een toename in internetgebruik en social media wordt steeds meer informatie transparant en worden burgers steeds mondiger. Dit leidt er toe dat politiek steeds interactiever wordt en er meer controle op besluitvorming plaatsvindt. Fact-checking is inmiddels gewoon geworden tijdens verkiezingsdebatten. En mediahypes kunnen de politieke agenda beïnvloeden. Ook burgers weten elkaar makkelijker te vinden in online platforms en nieuwe communities. Deze online communities lijken ook de offline contacten in buurten te versterken.

+ Versterkend

Verdere groei internetgebruik en social media | Toename mogelijkheden social media | Aanhoudende drang om te verbeteren, ontwikkelen en innoveren | Toenemende behoefte aan sociale cohesie en gelegenheidsverbindingen.

- Verzwakkend

Digitale criminaliteit: virus, hacken, spam | Misbruik van gegevens in professionele context (verzekeraars/ werkgevers) | Inbreuk op privacy: Big Brother effect.

* Toelichting

- In de laatste jaren is er een aanzienlijke stijging zichtbaar in het aantal (mobiele) internetgebruikers in Nederland. Een toenemend deel maakt gebruik van social media, zowel als vrijetijdsbesteding als professioneel.
- Diverse nationale en regionale overheden hebben inmiddels experimenten gedaan met het openbaar maken van publieke data. Toenemende transparantie leidt tot een open society en draagt daarmee bij aan een door burgers gedragen gemeenschap. De complicaties liggen in de gevoelige informatie die potentieel bedrijven in verlegenheid kan brengen en burgers kan schaden.
- De overheid zet social media steeds meer in om de communicatie en interactie met de burger te verbeteren. In het politieke domein worden social media vaak gebruikt om feedback van burgers te krijgen en voorkeuren te peilen.

? Impact

- Calamiteiten bij uitvallende infrastructuur.
- Beter en sneller geïnformeerd doordat informatie laag-drempelig beschikbaar is.
- Toenemende kennisdeling -> wat kan leiden tot participatie en sociale betrokkenheid.
- Digitale communities -> virtuele buurten, samenwerken/ helpen, toenemende sociale cohesie.
- Participatie bewoners bij planvorming op complex/ buurt/ gemeente-niveau.
- Langer zelfstandig wonen, versterkt zelfredzaamheid en mondigheid, minder vereenzaming; mensen kunnen makkelijker zelf onderlinge zorg regelen.

Smart living:

toename technologie thuis

= Definitie

Door gebruik te maken van technisch ondersteunende voorzieningen in huis, kan voor ouderen en hulpbehoevenden de mogelijkheid worden gecreëerd om langer zelfstandig en veilig te kunnen wonen. Met behulp van sensoren, omgevingsbesturing en hierop aangesloten mechanica kunnen mobiliteits- en levensstijlbeperkingen worden ondersteund en kan snel worden ingegrepen bij onveilige situaties. Zorgprofessionals en mantelzorgers kunnen via technologie ook op afstand contact houden en een patiënt in de gaten houden.

+ Versterkend

Technologische ontdekkingen (doorbraak) vanuit biowetenschap, nanotechnologie en sensortechnologie | Welvaart/ toenemende behoefte aan gebruiksgemak bij consumenten | Drive vanuit de industrie (technology-push) | Noodzaak tot efficiëntere werkwijze als gevolg van bezuinigingen.

- Verzwakkend

Ontwikkelingskosten / kosten om innovaties gebruiksvriendelijk te maken | Terughoudendheid bij professionals (onbekendheid en kennis achterstand) om technologie in dagelijkse werk te gebruiken | Huidige ethische, mensenrechtelijke en juridische kaders | Angst voor verdwijnen van menselijk tijd en aandacht in de zorg.

* Toelichting

- Door technologische ontwikkelingen worden apparaten en sensoren steeds slimmer, kleiner en beter te gebruiken om een woning levensloopbestendig te maken en de woning van allerlei gemakken te voorzien.
- Domotica kan de kwaliteit van wonen en leven helpen verbeteren en wordt toegepast op de terreinen van zorg, energiebesparing, veiligheid en comfort/amusement.
- Domotica kan het leven van ouderen op meerdere manieren ondersteunen: gevoel van veiligheid verhogen, zelfstandigheid verhogen, tegengaan van eenzaamheid. Domotica kan ook toegepast worden in de intramurale zorg.
- Domotica vraagt om maatschappelijke inbedding en standaardisatie. De individuele technologieën waaruit domotica is opgebouwd, zoals sensing of videobewaking, zijn niet nieuw, maar hun toepassing in de zorg is dat wel.

? Impact

- De technologie biedt meer vrijheid en zelfstandigheid en kan er voor zorgen dat mensen langer zelfredzaam blijven. Dit kan samengaan met de inzet van mantelzorg en stimuleert zorg op afroep.
- Doordat er minder zorgverleners nodig zijn kunnen we zorg efficiënter maken. Zorg blijft hierdoor beter betaalbaar en toegankelijk voor alle lagen van de bevolking.
- Domotica verhoogt ook de individuele veiligheid van de patiënt. Dit vormt de basis voor zogenaemde *Smart-cities* waarin kleine zorg-communities ontstaan.

Digitale burger:

digitalisering dienstverlening en meer persoonlijk dataverkeer

= Definitie

Steeds meer overheidsdiensten zijn digitaal bereikbaar. De overheid heeft als doelstelling dat in 2017 de burger al zijn zaken met de overheid digitaal kan regelen. Daarbij krijgen, mede door de decentralisaties, meerdere (zorg)partijen toegang tot digitale persoonlijke gegevens van burgers. De uitwisseling van persoonlijk dataverkeer neemt toe, waardoor het borgen van de veiligheid en privacy steeds belangrijker wordt.

+ Versterkend

Welvaart | Technologische ontwikkeling | Groeiend aantal breedbandige aansluitingen | Aanhoudende drang om te verbeteren, ontwikkelen en innoveren | Bezuinigingen en verzakelijking dienstverlening

- Verzwakkend

Nauwelijks afzwakkende trends is doorgaande beweging | Digitale criminaliteit: virus, hacken, spam | Misbruik van gegevens in professionele context (verzekeraars/ werkgevers) | Inbreuk op privacy: *Big Brother effect* | Gezondheidsissues: RSI, vermoeidheid

* Toelichting

- Interactie met de overheid via het digitale kanaal in Nederland is bovengemiddeld ten opzichte van andere Europese Unie landen.
- In 2013 was 57% van de burgerproducten volledig digitaal af te nemen.
- Een aantal producten dat digitaal wordt aangeboden laat in 2013 een daling zien, terwijl het aanbod van andere producten stijgt.
- Ook in andere sectoren, waaronder de zorgsector, speelt digitalisering van dienstverlening een grote rol, ook wel E-health genoemd. De ontwikkeling van E-health heeft een grote impact op de behandeling en zorg voor patiënten.
- De toename van de hoeveelheid data die de overheid over burgers heeft gaat samen met de verantwoordelijkheid hier zorgvuldig mee om te gaan.

? Impact

- Goede beveiliging en bescherming van persoonsgegevens, gemeenten moeten een privacy convenant opstellen.
- Extra aandacht voor groepen burgers die niet in staat zijn hun zaken digitaal te regelen.
- Werkprocessen veranderen, werk vraagt andere vaardigheden en door efficiënter werken kunnen banen verdwijnen.
- Professionalisering en verzakelijking van de dienstverlening aan de burger.
- Een extreem toekomstperspectief kan zijn dat de gemeente van de toekomst geen gemeentehuis meer nodig heeft. Alle dienstverleners met klantcontacten kunnen met een laptop bij de burger thuiskomen en daar direct ter plekke alle gegevens inzien en zaken regelen.

Doe het zelf:

minder overheid, meer burger

= Definitie

De relatie tussen de burger en de overheid verandert, waarbij de burgers steeds meer initiatief nemen. Hierbij neemt de overheid steeds meer een faciliterende positie in. Vanuit een versoering van collectieve voorzieningen verwijst de term *eigen kracht* ook naar het beroep op burgers om meer ondersteuning binnen het eigen netwerk (familie, buurt en mantelzorgers) te zoeken.

+ Versterkend

Eigen initiatief vanuit onvrede over huidige regelingen en voorziening | Stimuleringsbeleid en ruimte gegeven door (lokale) overheid | Verdere bezuinigingen in o.a. zorg | Vertrouwen van gemeenten in burgers en vice versa

- Verzwakkend

Economische voorspoed | Bezuinigingen op mantelzorg en vrijwilligershulp | Wantrouwen van gemeenten in burgers en vice versa | Incidenten waaruit blijkt dat eigen kracht tekort schiet | Tekortschietend vermogen van de overheid (en het ambtelijk apparaat) om burgerinitiatieven te steunen.

* Toelichting

- De toenemende burgerbetrokkenheid leidt ertoe dat het niet langer alleen gaat om burgerparticipatie, maar om overheidsparticipatie.
- De burger participeert in de vorming en realisatie van lokaal beleid. Gemeenten hebben steeds meer aandacht voor burgerparticipatie. Het streven van gemeenten is dat zoveel mogelijk mensen en gezinnen actief participeren in de samenleving, werken om in hun eigen levensonderhoud en dat van hun gezin te voorzien, de eigen regie over hun leven voeren en bijdragen aan het welbevinden van hun sociale omgeving.
- Eigen kracht wordt actief bevorderd in situaties waar gezinnen vastlopen. Uit verschillende in Nederland verrichtte onderzoeken blijkt dat Eigen Kracht-conferenties effectief zijn.
- Omdat de bezuinigingen op de woningmarkt en de zorg ook 'gewone mensen' treffen, neemt de solidariteit tussen groepen in de samenleving af. Mensen willen ook minder opdraaien voor ongezond gedrag (leefstijl) van anderen. Daar staat overigens wel hulpvaardigheid in eigen kring tegenover. Daar neemt de solidariteit juist toe. Formele solidariteit staat onder druk, de informele solidariteit, binnen de eigen kring blijft onveranderd sterk.

? Impact

- Andere rol gemeente: meer ondersteunend, kader scheppend.
- Gemeente communiceert op een geheel andere wijze met burgers.
- Tweedeling tussen krachtig en kwetsbaar.
- Van zorg verlenen naar coachen.
- Risico op incidenten en ontoereikende zorg.

Regionale netwerken:

meer samenwerken in regio's

= Definitie

De noodzaak voor gemeenten om regionaal samen te gaan werken neemt toe door een toenemende mate van decentralisatie van taken. Dit betreft zowel de samenwerking met andere gemeenten als de lokale integrale samenwerking in gemeenten zelf met bijvoorbeeld zorginstellingen maar ook de samenwerking met burgers en burgerinitiatieven.

+ Versterkend

Decentralisatie van taken | Bezuinigingen | Behoeftte van burgers om mee te denken en doen | behoefte aan samenwerking als gelijkwaardige partners.

- Verzwakkend

Incidenten waardoor de lokale democratie meer controle neemt | Rol gemeenteraad bij democratische legitimatie.

* Toelichting

- Samenwerkingsverbanden tussen decentrale overheden spelen een steeds belangrijkere rol binnen het Nederlands bestuur.
- De noodzaak voor gemeenten om regionaal samen te gaan werken neemt toe door een toenemende mate van decentralisatie van taken. Deze samenwerking vindt onder andere plaats in gemeenschappelijke regelingen: een samenwerkingsverband tussen twee of meer gemeenten, provincies of waterschappen, die samen taken uitvoeren zoals de Wet werk en bijstand en gezondheidsdienst GGD.
- Naast gemeentelijke regelingen voelt men de noodzaak tot lokale integrale samenwerking in gemeenten zelf.
- Men wil graag integraal werken, voornamelijk vanuit het eigen specialisme en eigen belang, maar er wordt nog weinig integraal gewerkt.

? Impact

- De constructies om te komen tot gemeentelijke samenwerking zijn amper meer te controleren, waarschuwen kenners.
- Raadsleden hebben niet genoeg tijd, kennis en kunde om zich te verdiepen in de verschillende regelingen.
- Zeven van de tien gemeenteraadsleden vinden dat de lokale democratie wordt bedreigd doordat gemeenten een groot deel van hun taken onderbrengen in 'gemeenschappelijke regelingen'.
- De transformatie vraagt ook om intensievere samenwerking met het maatschappelijk middenveld en de markt. Het vraagt om samenwerking op gelijkwaardig niveau, waarbij alle partijen over eigen belangen heen kijken en investeren en participeren in het lokale netwerk van voorzieningen.

Versnippering:

meer diversiteit in politiek landschap

= Definitie

De versnippering van het politiek landschap is op nationaal, provinciaal en lokaal niveau zichtbaar. Het aantal (lokale) partijen waarop gestemd kan worden en het aantal (lokale) partijen dat zitting heeft in de colleges en gemeenteraad neemt landelijk toe. Dit brengt een diversiteit aan standpunten en belangen met zich mee.

+ Versterkend

Onvrede over landelijke en/of lokale politiek stimuleert het ontstaan van lokale partijen en het stemmen op deze partijen | De toename van burgerinitiatieven en burgerparticipatie

- Verzwakkend

Vertrouwen in landelijke en/ of lokale politiek | Negatieve ervaringen met te lokaal gekleurde politiek of gebrek aan kennis en ervaring bij kleine fracties

* Toelichting

- Vanaf 2010 leveren lokale partijen landelijk absoluut de meeste wethouders
- Gemiddeld hebben er in 2014 7,69 partijen per gemeente meegedaan aan de verkiezingen, in 2010 was dit 7,26. In grote steden is meer keuze, koplopers zijn Amsterdam (27 partijen) en Den Haag (19 partijen).
- Lokale onderwerpen zijn de belangrijkste redenen om bij de gemeenteraadsverkiezingen voor een lokale partij te kiezen. Andere redenen voor mensen om op een lokale partij te stemmen zijn de afwezigheid van de landelijke partij waarop ze het liefst stemmen, of als protest tegen de gevestigde partijen en het kabinet. Voor bijna de helft van de kiezers van lokale partijen is hun stem bedoeld als protest tegen het huidige kabinetsbeleid (46%).
- Klassieke bestuurderspartijen als de PvdA en in mindere mate VVD, komen steeds vaker in de oppositie terecht.

? Impact

- Ontstaan van grote colleges van burgemeester en wethouders met kleine fracties en relatief kleine portefeuilles.
- Gebrek aan kennis bij kleine lokale fracties. De overheveling van Rijkstaken in het sociale domein vraagt om specifieke kennis voor gedegen afweging en controle.
- Ingewikkelde coalities kunnen leiden tot onrust, machtsstrijd en destabilisering waarbij de onderlinge verhoudingen belangrijker worden dan de thema's waar het in de gemeenten echt om moet gaan.

Hand op de knip:

minder inkomsten en hogere uitgaven

= Definitie

Als gevolg van de lage economische groei dalen de overheidsinkomsten en stijgen de overheidsuitgaven. Door hogere werkloosheid en lagere economische groei dalen o.a. de inkomsten uit belastingen en de premie volksverzekeringen. Daarbij leggen de vergrijzing en de daarmee gepaard gaande stijging van de zorgkosten en het toenemende beroep op de collectieve voorzieningen een extra druk op de uitgaven. Om het begrotingstekort (EMU-schuld) te beperken zal de overheid moeten bezuinigen, hier zijn de Rijksoverheid en decentrale overheden gezamenlijk verantwoordelijk voor.

+ Versterkend

Slechte economische omstandigheden, waardoor minder belastinginkomsten en inkomsten uit premie volksverzekeringen (waaruit AOW, AWBZ en Anw worden betaald) en groter beroep op collectieve voorzieningen | Liberaal politiek klimaat | Mondialisering, waardoor gebeurtenissen in andere delen van de wereld impact hebben op Nederland

- Verzwakkend

Goede economische omstandigheden | Politiek klimaat

* Toelichting

- Tussen Rijksoverheid en decentrale overheden is afgesproken het begrotings-tekort geleidelijk terug te brengen van 0,5% bbp in 2013, naar 0,2% bbp in 2017.
- De overheid voert bezuinigingen door, vooral gericht op zorg, sociale zekerheid en collectieve voorzieningen; Verhoging AOW leeftijd.
- De overheid gaat strengere controle/ handhaving uitvoeren voor innen belastingen (vergroten compliance) en verhogen accijnstarieven.
- Versobering sociale werkvoorziening en invoering participatiewet.
- Hervorming & versobering kindregelingen.
- Stimuleren arbeidsmarkt en creëren van meer werkgelegenheid en duurzame arbeidsrelatie.

? Impact

- Kleiner ambtelijk en professioneel apparaat; Verzakelijking van dienstverlening
- Opschaling gemeente en/ of regionale samenwerking waardoor gezamenlijke inkoop gemeenten mogelijk is
- Minder collectieve voorzieningen en andere inrichting: recht versus voorziening (wederkerigheid)
- Hogere particuliere bijdragen en toenemende druk op de solidariteit
- Minder formele zorg/ voorzieningen en meer informele zorg/ voorzieningen (participatiesamenleving)

Politieke verschuivingen:

verschuiving verantwoordelijkheden in politiek landschap

= Definitie

De verhoudingen tussen lokale, landelijke en Europese politiek veranderen. Gemeenten krijgen meer taken vanuit het Rijk die zij op lokaal niveau moeten uitvoeren en vormgeven. Tegelijkertijd zien we een verschuiving van zeggenschap van nationaal naar Europees niveau.

+ Versterkend

Europese wet- en regelgeving | Inefficiëntie van landelijke instanties | Bezuinigingen | Lokale succesverhalen

- Verzwakkend

Gebrek aan vertrouwen | Incidenten waaruit blijkt dat decentralisatie niet altijd gewenste resultaat oplevert | Risico aversie; angst centrale overheid om verantwoordelijkheden te decentraliseren | Rechtsgelijkheid | Roep om meer nationale zeggenschap | Anti-Europa sentiment

* Toelichting

- De decentralisatie van de AWBZ, invoering van de participatiewet en de decentralisatie van de jeugdzorg van Provincie en Rijk naar gemeenten vormen een grote uitdaging. Er komen nieuwe taken op de gemeenten af waarvoor andere kennis maar ook andere vaardigheden vereist zijn.
- De afgelopen jaren zien we dat er meer invloed is vanuit de EU op de lidstaten. Sinds de het ontstaan van de voorganger van de EU, de EEG, in 1958 is het aantal deelnemende landen gegroeid van 6 naar 27. Het aantal onderwerpen waarover op EU niveau wordt besloten is eveneens sterk toegenomen
- De decentralisatie van taken en verantwoordelijkheden van ministeries naar gemeenten en de opschaling van macht van lidstaten naar EU heeft consequenties voor huidige ministeries. Het merendeel van deze bezuinigingen komt voort uit beoogde efficiëntere werkwijze van Ministeries en samenvoeging van uitvoeringsdiensten.

? Impact

- Macht en invloed verschuift van landelijk naar lokaal en internationaal. Gemeenten krijgen een grote regisserende rol in het Sociaal Domein ten opzichte van de landelijke ministeries. De invloed van de Europese Unie neemt toe ten opzichte van de individuele lidstaten.
- De invloed van landelijk ministeries verschuift van macht naar gezag. De lokale ruimte zal leiden tot een verschil in aanpak en resultaat per gemeenten en regio.

Groen en duurzaam:

Verduurzaming leefomgeving

= Definitie

Er is een toenemend bewustzijn op het gebied van duurzaamheid en aandacht voor de kwaliteit van de leefomgeving. Een prettige groene, veilige en leefbare woonomgeving ondersteunt betrokkenheid en sociale cohesie in de buurt. Wanneer de leefomgeving een prettige verblijfplaats is, stimuleert dit spontane ontmoetingen tussen buurtbewoners die noodzakelijk zijn om sociale cohesie te creëren. Ook ondersteunt het de zelfredzaamheid van ouderen wanneer zij zich veilig voelen op straat en in hun buurt. Lokale burgerinitiatieven op het gebied van duurzaamheid blijken regelmatig een goede basis om ook andere zaken, zoals bijvoorbeeld zorg met elkaar te organiseren.

+ Versterkend

Toenemende aandacht voor milieu, duurzaamheid en gezondheid | meer kennis over effecten van milieuvervuiling (bijvoorbeeld fijn stof) | toenemende stimuleringsmaatregelen vanuit overheid en Europa | onderzoek naar de positieve effecten van een gezonde leefomgeving op de kwaliteit van leven

- Verzwakkend

Economische tegenslag | bezuinigingen

* Toelichting

- Groen en duurzaam is een trend die al enige tijd aanwezig is in onze maatschappelijk. Zowel op landelijke schaal in de toenemende aandacht voor milieu als lokaal bij de inrichting van de openbare ruimte.
- Op diverse wijze worden groene alternatieven gestimuleerd (milieuvriendelijke auto's, windmolens, zonnepanelen, energiezuinige verlichting).
- Daarnaast laat onderzoek zien dat bijvoorbeeld de toegang tot natuur een positief effect heeft op welbevinden. Duurzame geproduceerde producten winnen markt aandeel. Lokale producenten vinden hun weg naar de lokale consument.

? Impact

- De toegenomen aandacht voor groen en duurzaam vindt zijn weg naar lokaal beleid. Bij het realiseren van de beleidsdoelstellingen (lagere CO2 uitstoot, betere preventie van ziekte, hoger ervaren welbevinden) spelen leefomgeving, voeding en beweging een belangrijke rol.
- Lokale initiatieven, vaak door burgers geïnitieerd, doen een beroep gemeenten als samenwerkingspartner

Welke trends hebben de
grootste impact op de
toekomst van het Sociaal
Domein?

An empty rectangular box with a thin black border, intended for handwritten notes.

Omdat...

An empty rectangular box with a thin black border, intended for handwritten notes.

Omdat...

An empty rectangular box with a thin black border, intended for handwritten notes.

Omdat...

An empty rectangular box with a thin black border, intended for handwritten notes.

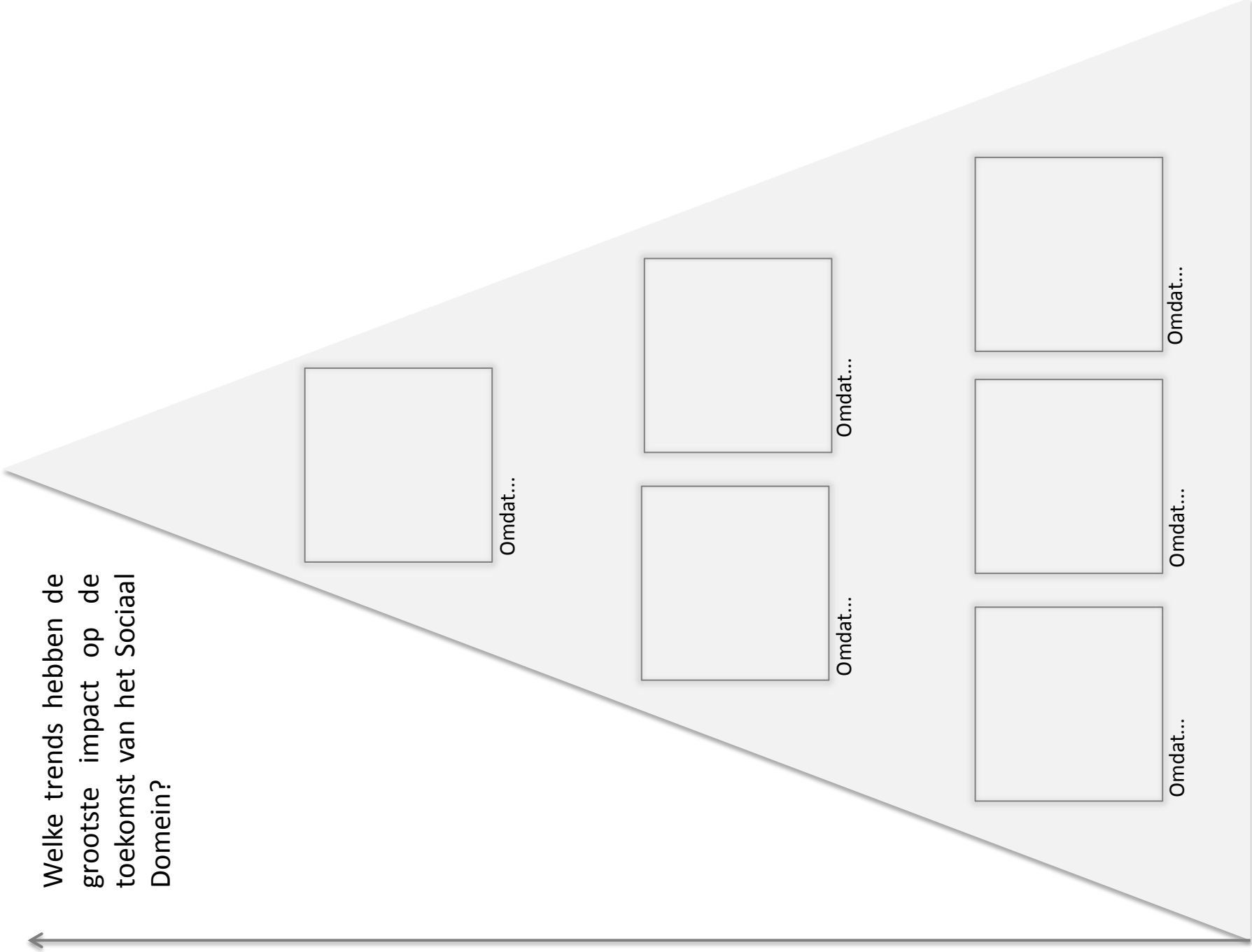
Omdat...

An empty rectangular box with a thin black border, intended for handwritten notes.

Omdat...

An empty rectangular box with a thin black border, intended for handwritten notes.

Omdat...

1. Beschrijf twee extreme vormen van hoe deze zich heeft ontwikkeld in 2030. Wat is het *droomscenario* en wat is het *doemscenario*?
2. Waar heeft dit toe geleid? (Welke situaties doen zich in 2030 voor?)
3. Welke 'oplossingen' zijn ontstaan/ gevonden?
4. Hoe is het gekomen? (Wat is er tussen 2012 en 2030 gebeurd?)
5. Wat zijn de belangrijkste drijvende krachten?
6. Welke ketenpartijen spelen hierbij een rol en welke rol is dat?
7. Wat is de rol van de gemeente?

'Alle voorzieningen volledig op maat'

'One size fits all'

2015

2030